

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Таким образом, несмотря на то что оба движения стремились к общественному прогрессу, они имели разные истоки и подходы к достижению своих целей. Джадиды были сосредоточены на развитии образования и современных технологий, в то время как члены Мейрокуся стремились к гармонии и духовному развитию среди населения.

Сегодня важно знание не только достижений, но и драматических моментов истории. Для преодоления кризиса казахстанской идентичности, борьбы с радикальной религиозностью необходимо активизировать этномобилизующие ресурсы реинтерпретированного интеллектуального наследия нации, в сравнении с японской модернизационного движения. Новая научная идея о преемственности казахского, также японского просветительства и роли религиозной элиты, ее связи с интеллигенцией раскроет много общего и особенного. Без интеллектуально-просветительского потенциала тюркского ислама, также японского буддизма был бы невозможен пассионарный подъем эпохи Абая и Алаш-Орды, также и Мейдзи. В будущем надо акцентировать внимание на ренессанс нач. XX вв., исследуя связи Джадидизма на Востоке в разрезе других восточных движений на примере «Мейрокуся», модернизационный проект которого предлагал перспективную модель национального просвещения.

Список использованных источников

1. Bazarbayev K., Adilbekova Z.A. - *Jadids Movement in Central Asia in the Late 19th and the Early 20th Centuries*, 2012, P.225-226
2. Алихожиев М.О., Тажимирзаев Э.А – Джадидизм в Туркестане и просветительская деятельность джадидов, 2016, 72 с.
3. Tomohico Uyama. *The Geography of Civilizations: A Spatial Analysis of the Kazakh Intelligentsia's Activities, from the Mid-Nineteenth to the Early Twentieth Century* //Matsuzato Kimitaka, ed., *Regions: A Prism to View the Slavic-Eurasian World: Sapporo*, 2000- P.70-99.
4. Нурсултан М.У., Кенжебаева С.Е. – Проблемы партии Алаш и Алаш-Орды в первой трети XX века, 2020, 19-20 с.
5. Azmukhanova A. *The influence of the jadidic ideas of the Turkic intelligentsia on the Alash movement: historical-retrospective analysis*//*Turkic Studies Journal. Nur-Sultan. 2020. №2(2). P. 15-24.*
6. Julsrud, Axel Andreas - *Confucianism and the Meirokusha: Reassessing the Japanese Intellectual Tradition in the “Global Enlightenment”*, 2021, P.v
7. Алихожиев М.О., Тажимирзаев Э.А – Джадидизм в Туркестане и просветительская деятельность джадидов, 2016, 72-73 с.
8. Юзеев А.Идеология джадидизма: история и современность, 2003, 134 с.
9. Julsrud, Axel Andreas - *Confucianism and the Meirokusha: Reassessing the Japanese Intellectual Tradition in the “Global Enlightenment”*, 2021, P.9-10
10. Азмұханова А.М. Рухани жаңғыру: қазақ мәдениеті тарихнамасы (XIX ғасырдың соңы – XX ғасырдың басы). Монография. – Астана, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, - 2018. – 270 б. ISBN 978-9965-20-886-7.

УДК 93/94

ПЭК ПОМ КИМ ГУ – КОРЕЯНЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІК ЖОЛЫНДАҒЫ КҮРЕСКЕР

Баймолдаева Диана Дәуренқызы

diana.daurenovna23@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ шығыстану мамандығының 3 курс студенті,

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Б.Ж. Абжаппарова

Корей мемлекетінің сонау замандардан бері айналасындағы көрші елдердің басқыншылығына ұшырап, ұзақ уақыт отар елге айналғаны көбімізге белгілі. Әсіресе 1910 -1945 жылдар аралығындағы Жапонияның Кореяда жүргізген қатаң билігін айтсақ болады. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін Корей елі екіге бөлініп, өзінің толыққанды тәуелсіздігіне қол жеткізе алмады. Осынау ел басына күн туған заматта, елдің тәуелсіздік жолында жан-тәнімен күрескен Ким Гу атты мемлекет қайраткері жайлы сөз қозғау өзекті деп ойлаймын. Ким Гу Кореяның Жапониядан тәуелсіздік алу жолындағы күрескер, Шанхайда құрылған Уақытша Корей Үкіметінің соңғы басшысы.

Жалпы қайраткердің өміріне келсек, Ким Гу 1876 жылдың 11 шілдесінде Хэмок, Хванхэ ауданына дүние келген. Андонг Ким отбасының мүшесі. Қайраткердің есімі алғашында Ким Гу емес, Ким Чан Ам болған. Кейіннен 18 жасар кезінде 1893 жылғы Донхак -шаруалар көтерілісіне қатысқанда Ким Чан Су деген атқа ауыстырды. Ал 1912 жылы 37 жасында Ким Гу деген атқа ауыстырды. Қайраткер «ПэкПом Ильджи» деп аталатын автобиографиялық естелігінде. «Егерде Құдай менен нені қалайсың деп сұраса, мен тәуелсіздік деп жауап беремін. Келесі тілегің қандай десе, мен біздің тәуелсіз еліміз деп айтамын. Үшінші тілегің қандай дегенде, мен еліміздің толыққанды тәуелсіз болуы деп жауап беремін». – деп жазған.

Осы сөздерінің-ақ қайраткердің туған жеріне деген махаббатын, адалдығын және де елдінің тәуелсіздік жолындағы күресте тұрақтылығына аңғаруымызға болады.

Ол қазіргі корей қоғамындағы "ұлтшылдықтың" символы. Бұл имидж әйгілі саясаткердің қайғылы өліміне, жапон оккупациясы кезіндегі тәуелсіздікке, Кванбоктан кейінгі антикоммунистік әрекеттерге және Солтүстік пен оңтүстікте біртұтас үкімет құруға байланысты тұрақты болады. Оны кейде" Бэжбум Ким ГУ-сан "деп атайды, бұл оны" мен тәуелсіз Отанның қақпашысы болғым келеді, бақшаны сыпырып, терезелерді сүрткім келеді және мен қалайтын ең көп нәрсе-бұл күш емес, мәдениет», яғни мәдени биліктің теориясы. «Мен елімнің басқа елге басып кіргенін қаламаймын, себебі отарлаудың ауыртпашылығын жақсы білемін» - деп жазады саясаткер өзінің естелігінде.

1896 жылы Кимгу Менсон императорды өлтірген жапондық армия лейтенанты Цутида Дзосукэни өлтіргені үшін ұсталып, жазаға тартылған болатын. Артынша 1919 жылы 1 наурыз қозғалысында оны Шанхайға жер аударып жібереді. Шанхайда жүрген уақытында Ким Гу Кореяның Жапониядан тәуелсіздігі үшін күрескен, Уақытша Корей Үкіметінің құрылуы жолында қызмет атқарады. Осы жерде ішкі істер министрі қызметін атқарып, 1927 жылы үкімет басшысы болып сайланды [1].

Ким Гу 1931 жылы Корей патриоттық легионы деп аталатын патриоттық террористік топты құрады. Бұл легион антижапондық бағытта жұмыс атқарды. Ғалымдар арасында әртүрлі пікірлер бар, бірақ тәуелсіздік белсенділеріне қатысты олар өздерін терроризмнің орнына "жапондарға қарсы күрес" және "Қарулы тәуелсіздік қозғалысы" ретінде көрсетеді. Uijeol қызметі мен терроризм арасындағы ең үлкен айырмашылық мынада: көптеген бейбіт тұрғындарға бағытталған терроризммен салыстырғанда, Uijeol күресі Жапониядағы ірі мекемелерді жою және бейбіт тұрғындарға емес, маңызды қызметкерлерге шабуыл жасау

орталығы болып табылады. Ким Гу корей патриоттық корпусымен қатар, үлкен террористік әрекеттермен айналысқан Манхва Федерациясы жапондардың Маньчжурияға басып кіруінен кейін қатал әрекет ете бастады. Тәуелсіздік қозғалысының бортында терроризм анархистер мен радикалдардың қалдықтары болған жоқ. 1930 жылдардың басында Ким-Гудың бум шыңы Уақытша үкіметтің артқы жағында патриоттық топ құрды және әлемді дүр сілкіндірген екі Террористік акцияны жүзеге асырды. Ол 1932 жылы 29 сәуірде оның мүшелерінің бірі Юн Бон Гил Шанхайдағы жапон әскери қолбасшылығына шабуыл жасап, жапон армиясы мен әскери-теңіз күштерінің командирін сол жерде өлтірді. Сол жылы 8 қаңтарда Токиода ұйымның тағы бір мүшесі Ле Бон Чан жапон императоры Хирохитоға қастандық жасады. Ким Гудың тек қытайлықтармен байланысы болмағаны белгілі басшыларымен, сонымен бірге АҚШ әкімшілігімен де байланыста болған. Өз баяндамасында генерал Уильям Донован президентке берген мәлімдемесінде «Корея түбегінде барлау жұмыстарын ұйымдастыруға Уақытша үкімет көшбасшысы Ким Гудің көмектескендігін атап көрсетеді»[2].

Қытай ұлтшыл Үкіметі Чан Кайши қоныстанған Чунцинге қашқаннан кейін Ким Гу Кореяның азаттық армиясын құрды. 1941 жылы желтоқсанда Екінші дүниежүзілік соғыс Тынық мұхитына жеткенде, Ким Гу Жапония мен Германияға соғыс жариялады, содан кейін оның азаттық армиясы Қытай мен Оңтүстік-Шығыс Азиядағы одақтас күштер жағында соғысты. 1945 жылы Кореяны азат ету жоспары да болды, алайда одақтас күштер азаттық армиясынан озып кетті.

Жапондықтардың берілуінен кейін Ким Гу Сеулге оралды, онда ол американдық күштер басып алған елдің оңтүстігіндегі оңшыл күштердің ең ірі басшыларының бірі болды. Ким Гу кеңестік оккупацияда болған солтүстікте Ким Ир Сеннің билігіне оң көзқараста болмады және елдің оңтүстік бөлігіндегі коммунистік қозғалысты аяусыз басқан, бірақ Кореяның бірлігін сақтау үшін келісімге келуге дайын болған.

1948 жылы Корея Республикасының Парламенті Ким Гуды жас мемлекеттің Тұңғыш Президенті етіп тағайындады, бірақ бұл сайлауда Уақытша үкіметтің бірінші төрағасы Ли Сын Ман үлкен басымдықпен жеңіске жетті.

Ли Сын Манның оңшыл консервативті тобын ілгерілету Ұлы билікке саяси кеңістікті жедел тазарту әдістерінің біріне айналған террордың бұрын-соңды болмаған толқуымен қатар жүрді. Е Ун Хен, Сон Джину және басқалардан кейін 1949 жылы 24 маусымда Кореяның Уақытша үкіметінің бұрынғы басшысы, елдің патриоттық шеңберлерінде өте танымал және беделді Ким Гу зұлымдықпен атылды. Ким Гу Ли Сын Ман жалдаған Оңтүстік Корея армиясының офицері Ан Ду Хвимен 1949 жылдың 26 маусымында өлтірілді»[3: 151—152.]. Жалдамалы кісі өлтіруші-әскери барлау офицері Ан Ду Хви назарды басқаға бұру үшін біраз уақытқа түрмеге жабылды.

Мұндай парадокстар соғыстан кейінгі алғашқы жылдардағы Оңтүстіктегі саяси күрестің ажырамас ерекшелігі болды.

Ким Гудың жауыздықпен өлтірілуі Оңтүстіктің ұлттық патриоттары үшін үлкен қаза болды. Янбан патриоттық шеңберінен шыққан Ким Гу Қытайда мәжбүрлі эмиграцияда болған және Кореяның уақытша үкіметін басқарған кезде Жапонияға қарсы біртұтас майдан құруға көп күш жұмсады. Бұл майданның прототипі жаңа (монархиялық емес) корей мемлекетін құруды жақтаған Кореяны жандандыру қозғалысын ұйымдастырудың біріккен одағы болды. Ким Гудың басшылығымен Кореяның Уақытша үкіметі 1941 жылы қарашада жалпы демократиялық сайлауды өткізу; міндетті білім беру жүйесін енгізу; жерге мемлекеттік меншікті белгілеу және оны еңбек шаруалары арасында бөлу; ірі өнеркәсіпті

ұлттандыру сияқты Корея үшін ерекше акцияларды көздейтін Республикалық Конституция бағдарламасын әзірледі және жариялады. Бұл социал-демократиялық принциптер 1944 жылы Тынық мұхиты соғысының ортасында жарық көрген Корея Республикасы Конституциясының жаңа пысықталған жобасында да көрініс тапты. 1942 жылы 1 наурызда Ким Гу Уақытша үкімет пен Езілген корей халқының атынан АҚШ, КСРО, Ұлыбритания және Қытай үкіметтеріне Тарихи үндеу жіберіп, Кореяның тәуелсіздігін мойындауға шақырды, өйткені Кореяның қайта өрлеу Армиясы (Хангук кванбоккун) Жапонияға қарсы соғыста одақтас күштер жағында батыл шайқасты. Алайда бұл конверсияны одақтас державалар жауапсыз қалдырды.

Жапония жеңілгеннен кейін Кореяның Уақытша үкіметінің басшылары отанына оралады (1945 ж.Қараша) және барлық ұлт-азаттық күштерді, соның ішінде оңшыл, қалыпты және коммунистерді біріктіруді жақтайды. Бұл ұстаным жалпыұлттық консенсус іздеудің маңызды негізін қалады, бірақ Ким Гуға қарсы оны саяси аренадан физикалық түрде жою үшін қылмыстық қастандық ұйымдастырған оңшыл ұлтшылдар ашық түрде қарсы болды.

Өзінің Пэк Пом Ильджи деп аталатын естелегінде: «Мен елімнің әлемдегі ең әдемі ел болғанын қалаймын. Біз ең мықты және ең бай ел болуды қаламаймыз. Басқа елдердің агрессиясы менің жүрегіме қатты батты, бірақ біздің еліміз ондай болмайды. Біздің көңілділігіміз өмірімізді байыту үшін жеткілікті, ал біздің күшіміз басқа шабуылдардың алдын алу үшін жеткілікті. Бізгек ең керегі – ол жоғары мәдениет күші. Мәдениеттің күші - өзімізді бақытты ету және басқаларға бақыт сыйлау". Мен біздің елдің диктатура елі болғанын қаламаймын. Диктатура елінде режимге қатысатын бір сыныпты қоспағанда, басқа адамдар құлдыққа түсіп, кемсітеледі. Сонымен, Коммунистік партия талап еткен кеңестік демократия-бұл диктатураның барлық ерекшеліктерін шектен тыс көрсете отырып, осы диктатуралардың ішіндегі ең жетілгені» - деп жазады саясаткер.

Ким Гу өзінің өмірі туралы 1929 жылы Шанхайда жүргенде жаза бастады. 1947 жылы олар алғаш рет басылып шықты. Содан бері Ким Гудың шынайы ойлары мен туған елінің болашағына деген үміті корейлерді шабыттандырды және әлі де шабыттандырады. Ким Гу өз қолжазбасында әрқашан өз орнында кез келген корей жасайтын нәрсені ғана істейтінін қайталаудан жалықпаған. Сөйтіп, Отанға деген сүйіспеншілік пен оның болашағы үшін күресуге дайын болу – ұрпақтарының бойынан көргісі келетін мінездің ажырамас қасиеті екенін атап өтті.

Тәуелсіздік үшін күрескердің басты мақсаты – Кореяны мәдениеті жоғары ел қылып көрсету, елдерге басқыншылық жасау емес, әлемді бай көркем мәдениеті арқылы баурап алу еді. Көзінің тірісінде бұны көре алмаса да, қазіргі Оңтүстік Корея оның дәл армандағанындай әлемге Кореялық халлю – корейлық толқын деп аталатын өзінің көрсе көз тартар бай мәдениетімен әлемді баурап алуда.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Клюквин М.А. Корейская интеллигенция накануне раскола страны // Интеллигенция и мир. 2015. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiticheskie-tsentry-i-eksperty-kak-intellektualnyu-resurs-v-istorii-politicheskikh-setey-v-2000-e-gody> (Есепке алынған күн: 25.03.2023).
2. Harry S. Truman to General William Donovan with Related Material, August 25, 1945. URL: <https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/harry-s-truman-general-william-donovan-related-material> (Есепке алынған күн: 26.03.2023)

3. Кан Мангиль. Новый взгляд на новейшую историю Кореи // Тихонов В. М. История Кореи : в 2 т. М., 2011. Т. 2.

4. Пэк Пом Ким Гу – борец за независимость Кореи. http://world.kbs.co.kr/service/contents_view.htm?lang=r&menu_cate=history&id=&board_seq=59720&page=26&board_code= (Есепке алынған күн: 26.03.2023).

УДК 327.56

ҮНДІСТАН МЕН ПӘКІСТАН АРАСЫНДАҒЫ КАШМИР МӘСЕЛЕСІ

Ерғалиқызы Наргиз

nargnarg324@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ шет тілі: екі шет тілі мамандығының 2 курс студенті

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – А.Әлібекұлы

Кашмир қақтығысы - Азия аймағының тарихындағы ең ұзаққа созылған қақтығыс, оның тарихы Үндістан мен Пәкістан тәуелсіздік алғанға дейін басталды. Кашмирді ислам дінін ұстанушылар мекендеген және 1846-1947 жылдары жартылай тәуелсіз мемлекет болған (Ұлыбританияның ықпалымен) [1]. Джамму және Кашмир штаты үнді-пәкістан шекарасында, Гималай мен Тибеттің түйіскен жерінде орналасқан. Проблемалық аумақ екі елдің қарама-қайшылықтарының түйіні болып табылады, дәл осы қарама-қайшылықтар негізінде Үндістан мен Пәкістан арасындағы келіспеушіліктерді туғызды. Қақтығыс тарихы Британдық Үндістан тәуелсіздік алған сәттен басталды деп жалпы қабылданған, бірақ айта кету керек нәрсе, 1930 жылдары қақтығыстың пайда болуы туралы деректер пайда болды. Бұл аймақта Англия индуизмді қолдады, ол Индуизмді ұстанатын билеушілерге артықшылық берді, ал территория тұрғындарының көпшілігі мұсылман болды. Бұл заңдар халықтың наразылығын тудырды және 1931 жылы көтеріліс басталып, оны орталық әкімшілік аяусыз басып тастады.

Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін, Англияның континенттен кететіні белгілі болған кезде, екі негізгі дінді ұстанған халықтың одан әрі өмір сүруі туралы мәселе туындады: ислам және индуизм.[2] Ұлт-азаттық қозғалыс екі партия ұсынды: Үнді Ұлттық Конгресі және Мұсылман лигасы. Екі партия да тәуелсіздік үшін күресті, бірақ тәуелсіз Үндістанның болашағы туралы түсініктер әр түрлі болды. ҰҰК бастапқыда Үндістанның бөлінуіне қарсы болды, партия халықтың индустар мен мұсылмандарға бөлінуін мойындамады. Ал мұсылман лигасы өз кезегінде мұсылмандар мен индустар әртүрлі ұлттар болып саналатын екі ұлт теориясын ұстанды. Екі ұлт теориясы индустар мен мұсылмандардың мәдени мұралары әртүрлі, сондықтан елді діни принцип бойынша бөлу керек дегенді білдірді. 1940 жылға қарай мұсылман лигасы Үнді мұсылмандарының жеке мемлекетін құру туралы мәселе көтерді, ал ҰҰК келісуге мәжбүр болды. Жоспар жасалды, оған сәйкес Британдық Үндістан екі тәуелсіз мемлекетке бөлінді.

Үндістан тарихи тұрғыда әрқашан көптеген князьдітер болған. Отаршылдық билігінде де ерекшелік болған жоқ, өйткені бұл кезеңде колония көптеген князьдіктердің тіркесуі болды. Үндістанның бөлінуі кезінде оның құрамына ресми түрде кірмеген князьдіктерге таңдау құқығы берілді: Үндістанға кіру; Пәкістан құрамына кіру; метрополиямен бұрынғы